

ЛІСІВНИЧІЙ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ – 25

30 листопада 2018 року виповнюється чверть століття з часу створення Лісівничої академії наук України. Це був нелегкий 25-річний шлях утвердження принципів Академії, пошуків, нових звершень і досягнень, зростання та примноження здобутків. За чверть століття Лісівнича академія зміцнилася організаційно, активно розвивалася в науковому плані. За роки, що минули, напрацьовано вагомий досвід, який базується на кращих лісівничих традиціях сучасності. За ці роки Лісівнича академія наук України стала яскравим прикладом плідної і наполегливої спільної праці лісівників, екологів, біологів, лісоінженерів, працівників деревообробної та суміжних галузей економіки.

Ініціатива створення громадської організації, в рамках якої можна було б об'єднати представників лісівничої думки як в Україні, так і за її межами, належала професорам Львівського лісотехнічного інституту ім. Петра Погребняка (тепер – Національний лісотехнічний університет України) Генсірку С. А., Кучерявому В. П., Сабану Я. О. Винятково важлива організаційна робота була здійснена професором Сабаном Я. О.

30 листопада 1993 року в м. Львові проведені Установчі збори лісівників-засновників з різних областей України, на яких вчені висловили підтримку щодо створення такої громадської організації. Установчу конференцію відкрив вступним словом ректор Українського державного лісотехнічного університету України (тепер – Національний лісотехнічний університет України) доктор економічних наук, професор Туниця Ю. Ю. Він наголосив на доцільності створення всеукраїнського координаційного наукового центру лісівничої науки.

У роботі Установчої конференції взяли участь відомі вчені та провідні лісівники-практики: Голубець М. А., Генсірук С. А., Малиновський К. А., Стойко С. М., Остапенко Б. Ф., Дудюк Д. Л., Калінін М. І., Коліщук В. Г., Лаптев О. О., Синякевич І. М., Патлай І. М., Сабан Я. О., Гончар М. Т., Герушинський З. Ю., Шкіря Т. М., Білик Б. В., Строчинський А. А., Рябчук В. П., Бондаренко В. Д., Гаврусевич А. М., Парпан В. І., Осмола М. Х., Калущкий І. Ф., Сірик А. А. та ін. Вони відзначили, що лісова наука в Україні проводиться під егідою різних міністерств і відомств та недостатньо координується. Тому створення Лісівничої академії вже давно визріло, є важливим і необхідним.

Академія повинна стати методичним, програмним та організаційним центром з наукового забезпе-

чення лісової галузі, ініціювати вирішення питань, пов'язаних з охороною і збереженням лісових ресурсів України, необхідністю раціонального і планомірного їх використання, збільшенням лісистості території, поліпшенням ведення лісового господарства, лісового законодавства, передовими деревообробувальними та лісозаготівельними технологіями, еколого-економічними підходами до лісокористування, донесенням до громадськості інформації про стан ведення лісового господарства, екологічне, суспільне та економічне значення лісу тощо.

Рішенням Установчої конференції було встановлено квоту членів Академії: дійсних членів – 35 (тепер встановлено 65), член-кореспондентів – 50 (тепер встановлено 95), Почесних членів – 10 осіб. Була визначена також структура ЛАН України: бюро Президії в складі п'яти осіб (президент, три віцепрезиденти, академік-секретар); галузеві відділення – з проблем лісового господарства та рекреації, проблем лісової промисловості, деревообробки, економіки лісу; регіональні відділення – західне (м. Львів), центральне (м. Київ), східне (м. Харків), південне (м. Алушта); базові установи – Мінлісгосп України, Мінпром України, Науково-виробниче об'єднання «Ліс», Українське науково-виробниче деревообробне об'єднання, об'єднання лісової і деревообробної промисловості.

Президентом Лісівничої академії наук України було обрано ректора Українського державного лісотехнічного університету, доктора економічних наук, професора Туницю Ю. Ю.

Першим академіком-секретарем ЛАН України було обрано доктора сільськогосподарських наук, професора кафедри лісівництва та лісової таксації Сабана Я. О. Треба відзначити, що дуже значний обсяг роботи з організації, становлення та функціонування Академії (включаючи реєстрацію у Міністерстві юстиції України) в той період був виконаний саме професором Сабаном Я. О. У засобах масової інформації була розгорнута широка кампанія про започаткування діяльності Академії. Найактивнішу участь у цьому заході взяли тодішній декан лісогосподарського факультету УкрДЛІТУ, професор Криницький Г. Т. і завідувач кафедри лісівництва та лісової таксації доцент Горошко М. П.

Лісівнича академія наук України здійснює свою діяльність на принципах демократичного самоврядування, колегіальності керівництва, гласності і творчої активності усіх її членів, підвищення престижу лісівничої та лісоінженерної справи, налаго-

дження тісної співпраці між лісівничою практикою і наукою, підтримки передових науково-практичних розробок і досягнень, примноження лісових багатств держави.

В Академії зосереджений найкращий науковий та практичний потенціал лісівничої думки в Україні. Лісівнича академія, як всеукраїнська громадська організація, має 14 філій у різних областях України та в м. Києві. За теперішнього часу склад ЛАН України нараховує 63 дійсні члени (академіки) та 88 член-кореспондентів з усіх куточків нашої держави. Лісівнича академія наук України налічує також шість колективних членів, 13 почесних та сім іноземних членів. У структурі ЛАН України на цей час діє три територіальних відділення – Західне (керівник – д.б.н., професор В. І. Парпан), Центральне (керівник – д.с.-г.н., професор Р. Д. Васишин), Східне (керівник – д.с.-г.н., професор В. П. Ткач). На жаль, у зв'язку із тимчасовою анексією Криму припинило діяльність Південне відділення ЛАН України.

На Загальних зборах Академії та засіданнях її Президії за участю науковців і представників виробництва активно обговорюються і приймаються рішення, рекомендації та пропозиції щодо вирішення невідкладних проблем лісового господарства, лісоексплуатації та лісозаготівлі, захисту природоохоронних об'єктів. На кожне зібрання Академії виносяться доповіді з найважливіших питань галузі, від успішного вирішення яких залежить майбутнє лісівничої практики та науки. Обговорюються і приймаються ухвали та звернення до вищих державних установ стосовно важливих проблем, пов'язаних з лісівничими, екологічними, технічними, природоохоронними, економічними аспектами діяльності у лісовому господарстві.

Лісівнича академія наук України за обсягом та важливістю вирішуваних проблем, своїми потенційними можливостями піднялася на високий науковий рівень і спроможна брати активну участь у вирішенні важливих і нагальних проблем лісівничої науки і практики, охорони довкілля та економіки лісової галузі. Серед основних завдань, над вирішенням яких працюють члени Лісівничої академії, потрібно відзначити наступні: сприяння проведенню фундаментальних досліджень з проблем теорії і практики лісівництва, лісовідновлення та агролісомеліорації, лісокористування та економіки лісового комплексу, невиснажливого користування лісом; розробка основних принципів реформування лісового господарства на засадах наближеного до природи лісівництва; еколого-економічні засади лісокористування; обговорення масштабних державних програм і заходів; вирішення проблем лісовідновлення та лісорозведення, пошук ефективних шляхів збільшення лісистості держави; підвищення престижу лісівничої практики та науки на державному і суспільному рівнях; наукове, екологічне, економічне та соціальне обґрунтування необхідності збереження лісів у державній власності; обґрунтування створення плантаційних насаджень швидкорослих порід, організація моніторингу, широке залучення

деревини до енергетичного балансу держави; розробка та впровадження програм поліпшення екологічної ситуації, охорони природи шляхом формування природних заповідників, національних природних парків та інших природозаповідних об'єктів; поглиблене вивчення ролі лісових екосистем України у стабілізації довкілля та боротьбі зі змінами клімату, розробка шляхів подолання інших глобальних екологічних загроз.

Значну увагу Лісівнича академія приділяє також аналізу державницьких рішень щодо лісової галузі та пошуку і відстоювання суспільно ефективних засад організації та функціонування лісогосподарських і пов'язаних з ними підприємств. Серед них: опрацювання ефективного законодавчого забезпечення лісогосподарської діяльності; відстоювання висококваліфікованого кадрового забезпечення лісогосподарського виробництва; організація широкого міжнародного співробітництва з питань, які забезпечують інтенсивний та збалансований розвиток лісового господарства України; здійснення лісівничо-просвітницької діяльності серед населення України через засоби масової інформації; запровадження ефективної моделі управління лісовим господарством та удосконалення моделей розвитку лісівничої освіти і науки загалом; підвищення ефективності та прискорення вирішення найважливіших проблем сучасного лісівництва; вплив на законодавчі рішення з найважливіших питань розвитку лісової галузі, блокування впровадження антидержавних, антисуспільних і непродуманих проєктів у лісогосподарське виробництво, що заважає функціонуванню природних екосистем; відстоювання на державному рівні найважливіших позицій лісівничої науки і практики, правильний вибір пріоритетів господарювання у лісах.

Виконання поставлених завдань спрямовано на забезпечення підвищення цінності, покращення біотичної стійкості, збільшення продуктивності лісових насаджень; оптимізацію вікової структури лісостанів; якнайповніше забезпечення потреб держави в обсягах деревної фітомаси як джерела енергетичної сировини; обґрунтування теоретичних і створення практичних передумов збільшення лісистості держави до оптимального рівня; здійснення ефективного комплексного ведення лісового господарства; зменшення площ девастрованих земель; зниження рівня концентрації парникових газів в атмосфері, збільшення обсягів депонованого вуглецю лісовими насадженнями; прискорене втілення у життя завдань сучасної лісівничої науки, продиктоване практикою ведення лісового господарства; недопущення втілення в комерційних чи інших цілях проєктів, наслідком впровадження яких може бути негативний вплив на довкілля, насамперед – на розвиток, продуктивність та стійкість лісових екосистем, порушення природних ландшафтів; сприяння організації розробки прогресивних методів ведення лісового господарства, технологій та обладнання для лісозаготівель, деревообробки і виробництва меблів; проведення незалежних громад-

ських експертиз регіональних програм та проектів і розв'язання конфліктних ситуацій, пов'язаних з формуванням середовища життєдіяльності людини та вирішення складних лісоінженерних проблем.

Члени ЛАН України активно обговорюють і приймають рішення, дають рекомендації і пропозиції щодо вирішення нагальних проблем лісового господарства, лісоексплуатації та лісозаготівлі, захисту природоохоронних об'єктів.

Зокрема, після катастрофічного паводку у липні 2008 р. відбулось розширене засідання Президії Лісівничої академії наук України на тему: «Водорегулятивна роль лісів Карпат і катастрофічні поєвєні», участь в якому взяли представники облдержадміністрацій та обласних рад Карпатського регіону, Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Держкомлісгоспу України, обласних управлінь лісового і мисливського господарства, науковці профільних університетів і науково-дослідних інститутів України та зарубіжних країн (Австрія, Словаччина, Чехія, Швейцарія), співробітники інститутів НАН України і МОН України, громадських організацій та засобів масової інформації.

У 2010 р. під егідою Держкомлісгоспу України та ЛАН України відбувся науково-практичний семінар «Поступові та вибіркові рубки, як основа ведення наближеного до природи лісівництва» на об'єктах Чернівецького та Львівського обласних управлінь лісового і мисливського господарства.

У 2012 р. Загальними зборами ЛАН України була прийнята ухвала «Про національну лісову політику та право власності на ліси в Україні», де було обгрунтовано концепцію щодо зміцнення державної форми власності на ліси.

У 2014 р. на зборах Академії розглядалося питання про активізацію роботи Державного агентства лісових ресурсів України щодо вдосконалення транспортної інфраструктури у лісових масивах. Держлісагентству України було також рекомендовано передбачити в плані науково-дослідних робіт виконання досліджень з оптимізації параметрів лісотранспортної мережі з урахуванням забезпечення екологізації лісокористування та покращення гідрологічної ролі лісових територій.

У 2015 р. на Загальних зборах ЛАН України була прийнята «Програма з підвищення лісистості території України» як результат тривалої і наполегливої роботи членів Академії. У цій Програмі обгрунтовано 10 основних положень щодо реалізації наукових напрацювань. Серед них, такі важливі аспекти, як обгрунтування необхідності прийняття програми «Ліси України на 2016-2020 рр.» з реальними обсягами залісення, визначено загальну суму витрат на ці заходи та шляхи надходження коштів; визначені площі земель меліоративного фонду, які непридатні для ведення сільського господарства (яри, балки, круті схили, пошкоджені ерозією землі) зі встановленням потенційно можливих шляхів залісення цих земель, в т.ч. і без вилучення цих земель у приватних власників та сільських (селищних) Рад. Обгрун-

товано, розроблено і подано пропозиції до Кабміну України щодо включення самозалісених земель до державного лісового фонду шляхом матеріальної компенсації приватним власникам за ці ділянки.

У 2017 р. на Загальних зборах Лісівничої академії наук України одногосно було прийняте Звернення до Кабінету Міністрів України щодо покращення ведення лісового господарства для досягнення цілей сталого розвитку. У Зверненні зазначено, що члени ЛАН України – провідні науковці і лісівники-практики з усіх регіонів України, глибоко стурбовані станом ведення лісового господарства в державі.

Зокрема наголошувалось, що державна кадрова лісова політика не враховує багатофункціонального загальносуспільного значення лісу, його екосистемної сутності, занижує екологічну, соціальну та економічну роль лісових насаджень, суперечить чинному законодавству, діючим вимогам до професійності державних службовців, а також принципам сталого розвитку лісового господарства, проголошених на світових самітах, а зараз, що особливо важливо – вимогам Паризької кліматичної угоди (2015 р.).

Професійна громадська організація «Лісівнича академія наук України» зверталась до Кабінету Міністрів України з рекомендаціями *вжити невідкладних заходів* щодо:

- опрацювання державної цільової програми «Ліси України»;
- забезпечення сталого розвитку лісового господарства на принципах наближеного до природи лісівництва з метою примноження лісових багатств на благо всього народу України;
- унеможливлення призначення на керівні посади у лісовій галузі слабо підготовлених спеціалістів, без належної практики в управлінні лісовим господарством;
- усунення ганебної практики «залишкового» відношення до фінансування лісового господарства, внаслідок чого лісогосподарські підприємства лісодефіцитних регіонів держави залишилися без засобів існування та необхідних витрат на належну охорону лісів від пожеж, незаконних рубок, хвороб і шкідників тощо;
- відновлення фінансування лісогосподарських підприємств південного і східного регіонів держави, оскільки під загрозою безповоротного знищення опиняються напрацювання кількох поколінь українських лісівників;
- відновлення престижу лісівничих професій в Україні, створення економічних умов на лісогосподарських підприємствах, які стимулювали б розвиток лісової галузі та зменшували податковий тиск на державні підприємства;
- припинення масового «роздавання» ліцензій на підготовку спеціалістів лісового господарства вищим навчальним закладам, які, внаслідок відсутності відповідної навчальної і практичної бази, кадрового забезпечення не в змозі підготувати фахівця лісової галузі належного рівня. Розпорошення

центрів підготовки фахівців лісової галузі по всій Україні у вищих навчальних закладах без належних для такої підготовки умов призводить до дискредитації спеціалістів лісового господарства, викликає значний негативний суспільний резонанс.

Також членами Академії було відзначено, що нефаховий підхід до кадрової політики, відсутність фінансування лісівничої науки, державних лісогосподарських підприємств лісодефіцитних регіонів України має непередбачувані, руйнівні наслідки для лісової і суміжних з нею галузей. Навіть у важкі повоєнні роки виділялися кошти на ведення лісового господарства, на потреби лісовідновлення, на створення захисних насаджень та інші нагальні потреби ведення лісового господарства, виходячи з стратегічної важливості розвитку лісової галузі. На жаль, тепер таке розуміння у відповідних органах державної влади відсутнє.

Незважаючи на важливість вище зазначених положень щодо сталого розвитку лісової галузі в Україні, наміри для їх реалізації на державному рівні практично відсутні. Навпаки – всупереч національній політиці децентралізації влади, інтересам місцевих громад і суспільну неприйнятність та антидержавність такого кроку, з порядку денного не знято питання передачі лісів у концесію.

У зв'язку з цим, 27 квітня 2018 р. Загальними зборами ЛАН України було прийнято нове Звернення до Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України щодо лісової політики та реформування лісової галузі.

У Зверненні зазначено, що учасники Загальних зборів громадської організації «Лісівнича академія наук України», яка об'єднує провідних науковців і лісівників-практиків з усіх регіонів України, з глибокою стурбованістю відзначають відсутність реальних кроків щодо розроблення національної лісової політики та реформування лісового господарства на державницьких засадах з врахуванням багатofункціонального загальносуспільного значення лісу та принципів сталого розвитку. Відсутні також позитивні зміни у кадровій політиці та продовжуються необґрунтовані спроби реформування лісової галузі в угоду окремих чиновницьких і бізнесових груп.

Лісівнича громадськість рішуче вимагає припинити намагання створити кулуарно, без широкого фахового обговорення, всупереч національній політиці децентралізації влади, принципам регіональних особливостей ведення лісового господарства та інтересам місцевих громад *єдине лісогосподарське підприємство* в Україні або передати ліси в концесію, незважаючи на їх суспільну неприйнятність і антидержавність. Лісівнича академія наук України настоює на реалізації *Концепції розвитку лісової галузі*, опрацьованій науковцями і висококваліфікованими лісовими фахівцями на основі результатів наукових досліджень та вітчизняного і зарубіжного досвіду ведення лісового господарства і яка включає такі принципи положення:

– збереження пріоритету за державною формою власності; приватизація лісів державної і ко-

мунальної власності на сучасному етапі розвитку суспільних відносин в Україні є недоцільною і недопустимою;

– підвищення статусу центрального органу державної влади у лісовій галузі до рівня Державного комітету лісового господарства України з прямим підпорядкуванням його Кабінету Міністрів України, як це було до квітня 2011 року;

– збереження за лісогосподарськими підприємствами статусу юридичної особи, їх управлінської та фінансово-економічної самостійності, оскільки вони і надалі мають вести господарську діяльність з врахуванням регіональних особливостей територій та інтересів місцевих громад;

– внесення змін у бюджетне і податкове законодавство, якими передбачити стимулювання розвитку лісової галузі та зменшення податкового тиску, зокрема: забезпечення бюджетної фінансової підтримки лісогосподарської діяльності, включаючи фінансування у повному обсязі заходів з охорони, захисту і створення нових лісів, насамперед у південному та східному регіонах України; відміни дивідендів на прибуток та оподаткування частини прибутку, спрямованого на оновлення основних засобів; перехід від попневої плати до рентної плати за одиницю площі; залучення інвестицій у лісове господарство; стимулювання державно-приватного партнерства в реалізації лісогосподарських заходів;

– створення Державного фонду розвитку лісового господарства, як це передбачено Указом Президента України «Про додаткові заходи щодо розвитку лісового господарства, раціонального природокористування та збереження об'єктів природно-заповідного фонду» (№ 381/2017 від 21.11.2017 р.) для фінансування інноваційних проектів у лісовому господарстві, видавничої, просвітницької, інформаційної діяльності, забезпечення лісівничих досліджень тощо;

– забезпечення принципу фаховості під час призначення осіб на керівні посади, як це має місце у розвинутих європейських країнах.

Водночас учасники Загальних зборів Лісівничої академії наук України заявили про необхідність невідкладно розробити і прийняти Закон України «Національна лісова політика», який забезпечив би виконання лісами широкого кола екологічних, економічних та соціально-культурних функцій в інтересах всього суспільства з урахуванням міжнародних зобов'язань України, зокрема вимог ФАО до формування національних лісових програм і Рішень конференції міністрів з охорони лісів «Ліси Європи–2020» (Осло, 2012), Паризької угоди щодо кліматичних змін, підписаній і ратифікованій Україною у 2015 році.

Після проголошення Україною незалежності лісове господарство розвивалося на засадах лісової політики, теоретичні і правові основи якої були закладені ще в радянські часи. Засади цієї політики мало змінилися з прийняттям Верховною Радою України «Лісового кодексу України» у 1994 р. та його нової редакції у 2006 році. Існуюча система ведення та управління

лісовим господарством продовжує стримувати розвиток лісокористування на засадах ринкової економіки та сталого екологічно збалансованого розвитку лісового господарства. Чинне законодавство в сфері оподаткування і ціноутворення не враховує специфіки економічної діяльності в лісовому господарстві.

Незважаючи на політичні, соціальні, економічні виклики сьогодення, Лісівнича Академія впродовж 25 років не лише зберегла свій інтелектуальний потенціал, налагодила тісні зв'язки з відомими науковими школами та провідними вченими країн близького і далекого зарубіжжя, але й продовжує інтенсивно працювати над основоположними засадами організації ведення лісового господарства на принципах наближеного до природи лісівництва, розробленням і впровадженням програм поліпшення екологічної ситуації, запровадженням плантаційних насаджень та «енергетичних» плантацій для продукування значних обсягів деревної фітомаси за відносно короткі терміни, розробленням прогресивних методів лісокористування на еколого-економічних засадах та застосуванням у лісовому господарстві і лісовій промисловості нових високотехнологічних методів господарювання.

Високий професіоналізм у поєднанні з науковим і практичним досвідом членів Академії – учених і практиків різних поколінь і надалі залишатимуться надійною основою фундаментальних і прикладних досліджень, фундаментом ефективного і збалансованого розвитку національного лісового комплексу.

25-річний ювілей колектив Лісівничої академії відзначає у складну пору розвитку України, коли в державі здійснюються історичні кроки у формуванні громадянського суспільства, патріотичному відстоюванні інтересів держави на міжнародному рівні, у захисті територіальної цілісності України від агресивних посягань.

Висловлюємо впевненість, що набутий досвід 25-річної діяльності науковців і практиків і надалі ефективно використовуватиметься на благо нашого українського лісу, для здійснення нових результативних досліджень, вирішення складних проблем у лісовій галузі, примноження лісівничих традицій та розбудови України.

Бажаємо усім членам Академії подальших успіхів у втіленні задуманого, натхнення в щоденній праці, реалізації творчих планів і задумів, нових здобутків та оригінальних ідей. Нехай нам щастить на нелегкому й почесному професійному шляху!

Ю. Ю. Туниця, президент Лісівничої академії наук України, академік НАН України, доктор економічних наук, професор;

Г. Т. Криницький, перший віце-президент ЛАН України, доктор біологічних наук, професор;

Ю. М. Дебринюк, академік-секретар ЛАН України, доктор сільськогосподарських наук, професор